

відповідні заходи держави з профілактики та контролю. Зовнішні та внутрішні інвестори обережно ставляться до регулятивних дій уряду щодо компаній.

Використані джерела:

1. *Бізнес очікує на закінчення війни в 2023 році і перемогу України – опитування.*
URL: <https://forbes.ua/news/biznes-ochikue-na-zakinchennya-viyni-v-2023-rotsi-i-peremogu-ukraini-opituvannya-06102022-8810>
2. *Кількість юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання.*
URL: http://www.ukrstat.gov.ua/edrpoj/ukr/EDRPU_2020/ks_opfg/arh_ks_opfg_20.htm (дата звернення: 04.03.2022).
3. *European Business Association* URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analityka/> (дата звернення: 04.09.2022).
4. *任泽平：2021 中国中小微企业经营现状研究* URL: https://finance.sina.cn.translate.google.com/2021-12-20/zl-ikyarmz0029687.d.html?vt=4&cid=79615&node_id=79615&_x_tr_sl=zh-CN&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc (дата звернення 22.08.2022)
5. *调查显示美国在华企业信心降至16年来最低* URL: https://finance.sina.cn.translate.google.com/2021-12-20/zl-ikyarmz0029687.d.html?vt=4&cid=79615&node_id=79615&_x_tr_sl=zh-CN&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc (дата звернення 22.08.2022)

Рак О. О.,

НПУ імені М. П. Драгоманова,

м. Київ, Україна

Підпригора Л. А.,

НПУ імені М. П. Драгоманова,

м. Київ, Україна

ВПЛИВ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Заробітна плата є основним джерелом доходів більшості населення України, її рівень визначальним чином впливає на добробут населення. У липні

2017 р. середній розмір заробітної плати на 1 особу в Україні становив 281 дол. США, тобто за рівнем заробітної плати наша країна дуже близька до початку економічного зростання у сфері оплати праці, який починається, коли рівень середньомісячної заробітної плати перевищує 300 дол. США [1, с. 42].

Підвищення добробуту населення в країні сприяє радикальним змінам у системі розподілу суспільних доходів. Структура доходів характеризує рівень реалізації економічної активності населення. В структурі доходів населення у січні-липні 2017 р. питома вага заробітної плати становить 43,9% (прибуток та змішаний дохід – 13%, доходи від власності (одержані) – 2,8%, соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти – 40,3%).

Треба відмітити, що в Україні у структурі доходів населення значна питома вага приходить на соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти – 40,3% (січень – липень 2017 р.). Це свідчить про зростання економічного навантаження на 1 працюючу особу, а також про ігнорування ролі заробітної плати як джерела доходів населення, зниження її стимулюючої та відтворювальної функцій. Оскільки вони тісно пов'язані з особливостями державного регулювання заробітної плати, встановленням на законодавчому рівні мінімальної заробітної плати, яка б забезпечувала продуктивне відтворення робочої сили, а величина заробітної плати залежала від трудового внеску працюючих, від результатів діяльності підприємств.

В останні роки в Україні спостерігається позитивна тенденція до зростання частки оплати праці найманих працівників у структурі ВВП за категоріями доходу [2]. Так, у порівнянні із 2010 р. питома вага заробітної плати у структурі ВВП у 2015 р. зросла із 42,3% до 49,1%. Що стосується питомої ваги податків у структурі ВВП, за винятком субсидій на виробництво та імпорт, то вона знижується із 16,8% у 2010 р. до 10,2% у 2014 р. Однак у 2015 р. відбулося незначне збільшення питомої ваги даної категорії доходу у структурі ВВП – до 12,7%. Динаміка розподілу доходів населення України свідчить про те, що за період 2012-2017 рр. питома вага заробітної плати

становила трохи більше 40% у структурі доходів. Причому на споживання продуктів харчування припадає 55,8% у структурі споживчих сукупних витрат. За міжнародними стандартами домогосподарства, які витрачають понад 50% доходів на харчування, належать до бідних [2, с.42]. У Польщі питома вага споживчих сукупних витрат домогосподарств на продукти харчування становить до 30%, у Німеччині – до 16,2%, Франції – 13,8%.

Спостерігаються значні відмінності у структурі споживання продуктів харчування мешканців міських поселень та мешканців у сільській місцевості. Так, у середньому за місяць у розрахунку на одну особу в 2016 р. мешканці міст споживали 5 кг м'яса та м'ясопродуктів, а у сільській місцевості – 3,8 кг. Вартість харчування на одну особу становила в Україні у 2016 р. 10,0 грн. на добу. Зазначимо, що це дуже низьке значення показника, котрий свідчить про катастрофічно малий рівень наявних доходів у розрахунку на одну особу, низький рівень оплати праці, який є першопричиною бідності населення України.

З позиції європейських стандартів якості життя – в Україні спостерігається негативна структура доходів населення, яка віддзеркалює існуючу бідність більшості населення. Заробітна плата є основою формування доходів працюючого населення, у зв'язку з цим темпи її зростання повинні бути узгоджені із темпами зростання доходів населення і відповідати темпам зростання продуктивності праці.

За січень-липень 2017 р. реальний наявний доход, визначений з урахуванням цінового фактора, зріс на 11,5% у порівнянні із відповідним періодом 2016 р. Що стосується величини середньомісячної заробітної плати штатних працівників, то вона зросла на 27,5% порівняно з відповідним періодом 2016 р.

Зазначимо, що динаміка зростання рівня доходів населення та середньомісячної заробітної плати в Україні неоднакова, більше ніж у 1,14 разу темпи зростання заробітної плати випереджають темпи зростання рівня доходів

населення. А що стосується порівняння темпів зростання продуктивності праці із темпами зростання заробітної плати, то розрив між ними ще більший. Так, середня продуктивність праці перевищує середньомісячну заробітну плату більш ніж у 4 рази, тоді як у розвинутих країнах це співвідношення коливається від 1,2 у Німеччині до 2 разів у Франції. Питома вага оплати праці у ВВП у країнах Євросоюзу становить 60-65%, в Японії – 75%, а в Україні – 49,1%. Питома вага заробітної плати за II квартал 2007 р. становить 44,1%, у порівнянні з відповідним періодом минулого року вона зросла на 26,7% (наявний дохід зріс на 21,4%, у розрахунку на одну особу – на 22%) [4]. Причому ця частка у структурі ВВП постійно зменшується, а це свідчить про неконкурентоспроможність України на світовому ринку, зменшення питомої ваги доходів від найманої праці.

Згідно з європейськими нормами частка витрат на оплату праці у структурі витрат на виробництво становить близько 30-35%, а в Україні значно менша – 8% у 2016 р. Справа у тому, що починаючи із 2014 р. Держкомстат України розраховує частку заробітної плати у структурі витрат на виробництво за іншою методологією (з урахуванням витрат вартості перепродаж, тобто вартості товарів та послуг, які були придбані для перепродажу та реалізовані без додаткової обробки). Це знижує частку заробітної плати у структурі операційних витрат по реалізації продукції як в цілому в економіці країни, так і особливо у сфері обігу. Все це свідчить про зниження частки витрат на оплату праці у структурі витрат на виробництво і, як наслідок, – зниження добробуту населення, незважаючи на те, що величина середньомісячної заробітної плати постійно зростає.

Актуальність теми є очевидною, адже заробітна плата є основною формою винагороди працівників за їх працю. Вона забезпечує матеріальну зацікавленість в результатах своєї діяльності, а також дуже часто заробітна плата є єдиним джерелом доходу працівників. Заробітна плата є відображенням рівня життя та добробуту населення конкретного населеного пункту, регіону та

держави в цілому. Внаслідок низького її рівня реальна купівельна спроможність населення обмежує функціонування внутрішнього ринку та не забезпечує відтворення потенціалу працівника, його сім'ї, скорочує можливість формування бюджету, соціальних фондів, знижує рівень якості життя. Нині держава не в змозі забезпечити через суспільні фонди фінансування якісних змін людського потенціалу, тому заробітна плата, як основне джерело задоволення життєвих потреб більшості населення, має найбільший вплив на відтворення людського потенціалу в регіонах України [1, с. 42].

В Україні спостерігається значний розрив між доходами найбагатших та найбідніших верств населення, не виправдана диференціація в розмірах оплати праці працівників бюджетного та небюджетного секторів економіки. Найбільш оплачуваними в Україні в 2020 році були працівники авіаційного транспорту, фінансової та страхової діяльності, сфери інформації та телекомунікацій, професійної, наукової та технічної діяльності, а серед промислових видів діяльності – працюючі на підприємствах із виробництва основних фармацевтичних продуктів, коксу та продуктів нафтопереробки, добування кам'яного вугілля: розмір оплати праці в цих видах діяльності перевищив середній по економіці в 1,5 – 4,5 рази. Разом із тим рівень оплати праці в закладах охорони здоров'я залишався майже на третину нижчим за середній показник по економіці, а в освіті – на 25,3%. В цілому в 2020 році 2,7% працівників охорони здоров'я і 2,5% освітян отримували заробітну плату в межах мінімальної. У 2019 р. ці показники становили відповідно 5,1% та 4,2% [3].

Також прослідковується значна регіональна диференціація заробітної плати в Україні. Так у 2020 році середня заробітна плата в Україні становила 4200 грн. При цьому найвищу заробітну плату у 2020р. отримували працівники підприємств м.Києва, а також регіонів, де сконцентровані 56 підприємства гірничо-металургійного комплексу. Найнижчі показники були в Чернівецькій та Тернопільській областях.

Важливе значення має аналіз не лише номінальної, а й реальної заробітної плати. Реальна заробітна плата – це кількість споживних вартостей (товарів і послуг), яку працівник може придбати за свій грошовий заробіток за існуючого рівня цін після вирахування податків. Динаміка реальної заробітної плати в країні характеризує динаміку реального рівня життя населення, яке живе на заробітну плату. Індекси реальної заробітної плати дають можливість установити її взаємозв'язок з іншими економічними показниками, наприклад, зайнятістю, виробництвом, доходами та споживанням. Вони використовуються також для аналізу економічних циклів, економічного планування, прогнозування і т. ін. Більш того, в умовах зростання цін реальна заробітна плата може знижуватися незважаючи на зростання номінальної заробітної плати.

Отже, в Україні спостерігається зниження рівня добробуту населення, адже зменшується кількість товарів та послуг, які реально придбати на отримані за роботу кошти. Такий результат спричинений переважно зростанням цін, а точніше невідповідністю між зростанням цін і заробітної плати.

Використані джерела:

1. Брезницька К. Аналіз сучасних систем оплати праці в зарубіжних країнах / К.Брезницька // *Управління розвитком*. – 2014. – № 8. – с. 30-31.
2. Бутко М., Ревко А. Методологічні засади оцінки впливу заробітної плати на відтворення людського потенціалу регіонального соціально-економічного простору / М.Бутко, А.Ревко // *Економіст. Науковий та громадсько-політичний журнал*. -2012. -№5 – с.42-45.
3. Гамова О.В. Проблеми формування теоретичного підґрунтя управління фондом заробітної плати на підприємстві / О.В. Гамова // *Актуальні проблеми економіки*. – 2008. – № 3. – С.50-56.
4. Гаврилюк Л.І. Економіка підприємства: Навч. посібник для сам. вивч. дисципліни. – Житомир: ЖІТІ, 2002. – 139с.